

Infracțiunile de spălare a banilor în legea penală italiană

Asist. univ. dr. Ioana Celina Pașca

Facultatea de Drept și Științe Administrative
Universitatea de Vest din Timișoara,

Résumé: Vu que le phénomène du blanchiment d'argent transgresse toute limite et tout système économique et que le fonctionnement du marché financier est un outil nécessaire du recyclage de l'argent, des préoccupations dans le domaine de la répression pénale en subsistent même dans le droit italien.

Le législateur italien, sous l'influence de la réglementation internationale criminalise non seulement les activités de dissimulation de l'origine des marchandises, telles que la conversion, le transfert, ou l'empêchement de la découverte de la vérité, mais aussi les activités ultérieures du processus du blanchiment d'argent, comme l'introduction de l'argent sale dans les circuits économiques en investissant dans les structures de l'économie légale des capitaux déjà recyclés.

Mots-clés: conversion, transfert, circuit économique et financière

1. Infracțiunea de spălare a banilor (riciclaggio)

Pe plan evolutiv, în dreptul penal italian, prima reglementare se regăsește în Legea nr. 191/18.05.1978, care introduce în Codul penal italian infracțiunea de spălare de bani (art. 648 bis).

Codul anterior, Zanardelli, incrimina doar infracțiunea de tănuire, iar noua reglementare a fost privită mult timp, poate și datorită introducerii acesteia în Codul penal, imediat după infracțiunea de tănuire și favorizare a infractorului, ca o formă specială a acestor două infracțiuni, și nu ca o infracțiune autonomă. Art. 648 bis prevedea pentru prima dată o sancțiune pentru fapte de convertire a banilor și valorilor. Termenul de spălare de bani a fost perceput ca și concept autonom abia în anul 1990, datorită intervențiilor internaționale în materie. Art. 648 bis, în formularea propusă de Legea nr. 191/18.05.1978, sancționa „comiterea unor fapte sau acte destinate convertirii banilor sau valorilor provenite din

infracțiunile de răpire, șantaj în formă agravată sau sechestrare de persoane în scopul obținerii pentru sine sau pentru altul, a unui folos material sau pentru a ajuta autorii infracțiunilor mai sus menționate să convertească profitul infracțiunii”.

Analizând definiția infracțiunii, putem concluziona că legiuitorul italian, încă de la forma primară a textului în discuție, a dorit sancționarea infracțiunii de spălare de bani, independent de soarta infracțiunii premisă.

Criticile ce pot fi aduse acestei prime reglementări se referă la limitarea eficacității normei doar la trei infracțiuni, respectiv răpire, șantaj în formă agravată și sechestrare de persoane.

Legea nr. 55/19.03.1990¹, adoptată ca urmare a ratificării Convenției de la Viena a Națiunilor Unite și a elaborării celor 44 de recomandări, complinește conținutul reglementării existente cu sancționarea și a altor conduite destinate convertirii sau disimulării profitului ilicit. Astfel, în formularea propusă de Legea nr. 55/19.03.1990, sunt incriminate faptele comise în scopul „conversării banilor, bunurilor sau a altor foloase provenite din infracțiunile de răpire, șantaj, sechestrare de persoane sau din infracțiunea de trafic de stupefiante, precum și împiedicarea identificării provenienței ilicite a bunurilor provenite din infracțiunile mai sus menționate”.

Observăm că legiuitorul italian, sub influența reglementărilor internaționale, menționează alături de bani și bunuri și un alt obiect material, respectiv alte foloase, în scopul includerii în această categorie a oricărei forme de ilicit. Totodată, noua reglementare prevede și sancționarea actelor realizate în scopul de a obstacula efortul autorităților de identificare a provenienței bunurilor.

Prin Legea nr. 55/19.03.1990, legiuitorul incriminează ca și infracțiune distinctă de cea de spălare a banilor, operațiunea de „introducere în activități economice și financiare a banilor, bunurilor și a altor foloase provenite din infracțiune”².

Ratificarea Convenției de la Strasbourg prin Legea nr. 328/1993 determină modificarea textului de lege existent, astfel cum se prezintă acesta actualmente în art. 648 bis din Codul penal italian³. Art. 648 bis Cod penal italian sancționează „conversarea sau

¹ publicată în Monitorul Oficial nr. 69 din 23 martie 1990.
Art. 648-ter.

Impiego di denaro, beni o utilità di provenienza illecita.
Chiunque, fuori dei casi di concorso nel reato e dei casi previsti dagli articoli 648 e 648-bis, impiega in attività economiche o finanziarie denaro, beni o altre utilità provenienti da delitto, è punito con la reclusione da quattro a dodici anni e con la multa da euro 1.032 a 15.493.

La pena è aumentata quando il fatto è commesso nell'esercizio di un'attività professionale. La pena è diminuita nell'ipotesi di cui al secondo comma dell'articolo 648. Si applica l'ultimo comma dell'articolo 648. (Codice penale 2010. www.altalex.com)

³ Art. 648-bis.

Riciclaggio.

Fuori dei casi di concorso nel reato, chiunque sostituisce o trasferisce denaro, beni o altre utilità provenienti da delitto non colposo, ovvero compie in relazione ad essi altre operazioni, in modo da ostacolare l'identificazione della loro provenienza delittuosa, è punito con la reclusione da quattro a dodici anni e con la multa da euro 1.032 a euro 15.493.

La pena è aumentata quando il fatto è commesso nell'esercizio di un'attività professionale. La pena è diminuita se il denaro, i beni o le altre utilità provengono da delitto per il quale è stabilita la pena della reclusione inferiore nel massimo a cinque anni. Si applica l'ultimo comma dell'articolo 648. (Codice penale 2010. www.altalex.com)

transferul de bani, bunuri sau alte foloase provenite din săvârșirea unei infracțiuni intenționate sau efectuarea de operațiuni în scopul obstaculării identificării provenienței delictuale”.

Textul în vigoare prevede și o agravantă pentru situația când fapta este comisă în exercițiul activității profesionale. Totodată, reglementarea actuală prevede și o reducere a pedepsei în situația în care banii, bunurile sau celelalte foloase provin dintr-o infracțiune pentru care maximul pedepsei nu depășește 5 ani.

Convenția Națiunilor Unite de la Palermo are meritul de a defini noțiunea de infracțiune transfrontalieră, de a introduce conceptul de confiscare prin echivalent privitor la profitul infracțiunii transfrontaliere și de a conferi caracter infracțional și noțiunii de disimulare a provenienței ilicite sau de utilizare a unor bunuri știind că acestea reprezintă produsul unor fapte ilicite. Ratificarea Convenției de la Palermo are drept urmare prevederea caracterului transfrontalier al faptei ca și agravantă în cuprinsul art. 648 bis Cod penal italian.

Obiectul juridic și material al infracțiunii

Infracțiunea de spălare a banilor (*riciclaggio*), deși este reglementată în Titlul XIII al Codului penal italian, ca infracțiune contra patrimoniului (*Dei delitti contro il patrimonio*), este o infracțiune pluriofensivă, obiectul juridic al infracțiunii de spălare a banilor fiind unul complex, întrucât prin incriminarea faptei se ocrotesc atât relațiile sociale de tip patrimonial, cât și cele privitoare la activitatea justiției.

Acest cadru pare oarecum restrictiv, întrucât se aseamănă cu cel ocrotit prin incriminarea tănuirii și a favorizării infractorului, or „urmarea vătămătoare a infracțiunii, nu poate fi restrânsă la cadrul patrimonial, ci are o dimensiune macroeconomică, întrucât aduce atingere directă ordinii economice și ordinii publice, aceasta din urmă cu referire la interconexiunea infracțiunii cu criminalitatea organizată, ce reprezintă adevărata *rationes tutelae*, ce a inspirat legiuitorul italian”⁴.

Într-o opinie contrară⁵ se arată că „pentru a pune în pericol valori precum ordinea economică și ordinea publică, este necesară convertirea banilor „murdari” sau efectuarea de operațiuni în scopul obstaculării identificării provenienței, care să fi depășit controlul forțelor de ordine”.

Obiectul material al infracțiunii îl reprezintă banii, bunurile, iar după introducerea noțiunii generice de foloase, prin obiect material înțelegem orice venit ilegal, oricare ar fi natura sau proveniența acestuia.

⁴ M. Angelini, *Il reato di riciclaggio, aspetti dogmatici e problemi applicativi*, Giappichelli Editore, Torino, 2008, p. 21.

⁵ Manna, *Il bene giuridico tutelato nei delitti di riciclaggio e rimpiego: dal patrimonio all'amministrazione della giustizia, sino all'ordine pubblico ed all'ordine economico in Riciclaggio e reati connessi all'intermediazione mobiliare*, p.58 apud M. Angelini, *op.cit.*, p. 23.

Subiecții infracțiunii

Din însăși definiția infracțiunii, deducem că subiect al infracțiunii poate fi oricine, cu condiția ca acesta să nu fi participat la comiterea infracțiunii premisă. „Exceptând formele pluralității de făptuitori, oricine substituie, transferă sau efectuează operațiuni în scopul împiedicării identificării provenienței delictuale a bunului” săvârșește infracțiunea de spălare de bani.

La sugestia Fondului Monetar Internațional, în proiectul noului Cod penal italian legiuitorul extinde sfera de incidență a infracțiunii și asupra autorului infracțiunii premisă care, ulterior, efectuează acte de disimulare a provenienței bunului delictual, cu toate că această intervenție legislativă nu este împărtășită și de literatura de specialitate.

Astfel, în literatura de specialitate se apreciază că utilizarea unui bun obținut din infracțiune constituie un *post factum* nesancționabil, iar sancționarea lui ar aduce atingere principiului *non bis in idem*. Această opțiune a legiuitorului italian nu contravine Convenției de la Strasbourg ale cărei dispoziții în materia sancționării distincte a autorului infracțiunii de spălare de bani nu sunt imperative. Astfel, în cuprinsul art. 6 alin. 2 lit. b, se arată că „se poate prevedea ca infracțiunile enunțate în acest alineat să nu se rețină și în sarcina autorilor infracțiunii principale”. În acest context, opțiunea este una de politică penală a fiecărui stat.

Majoritatea statelor europene au optat, însă, și pentru o răspundere *post factum*.

Criteriul ales pentru a distinge între o conduită singulară sau una participativă este criteriul temporal. Astfel, dacă acordul de disimulare a provenienței bunului delictual a intervenit anterior comiterii infracțiunii premisă sub forma unui ajutor moral, autorul va răspunde doar în calitate de participant la infracțiunea premisă. În ipoteza în care acordul este unul ulterior, răspunderea autorilor acordului va fi diferită, în sensul că autorul infracțiunii premisă nu va răspunde și pentru infracțiunea de spălare, în timp ce autorul infracțiunii de spălare de bani va răspunde doar pentru infracțiunea de spălare de bani.

În privința acordului, s-a exprimat opinia conform căreia existența unui simplu acord nu este în măsură să înlăture incidența normei în discuție, ci este necesar ca „acordul să aibă o influență directă asupra autorului infracțiunii premisă, iar în cazul autorului infracțiunii de spălare a banilor să subziste *animus socii*, voința de a participa la infracțiunea de bază⁶”.

Ce se întâmplă în situația când bunurile convertite reprezintă bunuri ale unei societăți cu mai mulți asociați, iar unul dintre asociați a convertit bunul provenit din comiterea unei infracțiuni de către un alt asociat sau bunurile societății, ca și patrimoniul comun? Opinia majoritară⁷ apreciază că „în cazul unui membru al unei grupări criminale, atunci când acesta are rolul de a „spăla banii”, oricare ar fi proveniența acestora, atâta timp cât sunt ai grupării, va răspunde doar pentru infracțiunea de asociere și nu pentru cea de spălare de bani”.

⁶ M. Angelini, *op.cit.*, p. 152.

⁷ Muscatiello, *Associazione per delinquere e riciclaggio: funzione e limiti della clausola di riserva*, în *Rivista trimestriale Diritto penale*, 1996, p. 130 apud M. Angelini, *op.cit.*, p. 159.

Elementul material al infracțiunii

Elementul material al infracțiunii de spălare de bani în forma propusă de Codul penal în vigoare constă în:

- conversia sau transferul banilor, bunurilor sau a altor foloase provenite dintr-o infracțiune intenționată;
- efectuarea altor operațiuni de natură a obstacularea identificarea provenienței delictuale a banilor, bunurilor și a altor foloase.

De cele mai multe ori, în operațiunile de spălare a banilor activitatea infracțională nu se rezumă la o singură acțiune, ci, din contră, schimbări succesive sau transferuri succesive sunt urmate de acțiuni de disimulare a originii ilicite și de împiedicare a actului de justiție.

Astfel, într-un caz de spălare de bani descoperit în Italia, în regiunea Emilia Romagna, mafia rusească transfera sume de bani în conturile unor întreprinzători italieni din regiune pe care aceștia îi redirecționau în diferite „paradisuri fiscale”, pentru ca ulterior să ajungă în conturi din America. În scopul facilitării operațiunilor, o parte din acțiunile unor bănci au fost cumpătate prin intermediari, ca de exemplu un cunoscut stilist rus. Bani revenerau în conturilor mafioților din Rusia ca și produs licit sau sub forma unor produse de lux pentru a fi comercializate în magazinele deținute de aceștia⁸.

Substituirea, ca și operațiune, are o accepțiune foarte vastă, incluzând orice activitate de natură a converti bunurile ilicite. O astfel de conduită poate implica activități de schimb valutar, achiziționarea unor titluri de valoare sau a unor bunuri mobiliare sau imobiliare ori virarea banilor în contul altor titulari și retragerea ulterioară a unor sume echivalente, dar diferite ca și proveniență⁹.

În literatura de specialitate s-a apreciat că înlocuirea numărului unei mașini furate nu constituie infracțiunea de spălare de bani, „întrucât obiect material al infracțiunii sunt doar banii sau bunurile cu conotație substanțială de lichidități”¹⁰. În schimb, furtul unei mașini urmat de transferarea acesteia într-o altă țară reprezintă o conduită tipică de obstaculare a identificării provenienței ilicite.

Transferul, ca și operațiune în sensul exprimat de legiuitor, nu se rezumă la o simplă mutație a unui obiect dintr-un loc în altul, ci privește transferuri ale dreptului de proprietate sau ale unor dezmembărăminte ale acestuia, acte de simulație de natură a ascunde identitatea reală a beneficiarului de drept. Această conduită capătă relevanță penală, la fel ca și substituirea, doar în situația în care a fost realizată în scopul reciclării, disimulării caracterului ilicit al produsului infracțiunii.

Nici conversia, nici transferul nu reprezintă o acțiune ilicită în sine, acestea dobândind relevanță penală doar atunci când sunt urmate de cea de-a treia modalitate de comitere a infracțiunii, respectiv obstacularea identificării provenienței bunului. Pentru existența

⁸ Mafia russa, Milioni di euro, Corriere della Sera, 11.15.2002

⁹ În acest sens, S. Canestrari și colab., *Diritto penale. Lineamenti di parte speciale*, Monduzzi Editore, 2000, p. 540.

¹⁰ M. Angelini, *op.cit.*, p. 63.

infrafracțiunii este suficient ca acțiunea să se materializeze în activități de obstaculare, și nu de împiedicare efectivă.

În literatura de specialitate italiană, cu privire la aspectul disimulatoriu, au fost identificate două ipoteze¹¹: o simulație absolută, atunci când nu se urmărește alt scop decât ascunderea provenienței obiectului sau o simulație relativă, atunci când operațiunea privește un schimb sau o cesiune în scop disimulatoriu.

În cazul infrafracțiunii de spălare de bani se disimulează proveniența bunului, prin încercarea de a crea aparența unei proveniențe licite. Ceea ce sancționează legiuitorul, în fapt, reprezintă încercarea de a crea o altă aparență, prin diferite modalități: conversie, transfer sau împiedicarea descoperirii adevărului.

În cazul unor operațiuni succesive, acestea pot fi și licite, iar infrafracțiunea se va reține doar în ipoteza în care operațiunile finale se concretizează în activități de conversie sau disimulare a provenienței acestora.

Sub aspectul elementului material, infrafracțiunea, în majoritatea situațiilor, se comite printr-o acțiune, dar poate fi comisă și printr-o inacțiune, în situația în care, spre exemplu, operatorul bancar nu împiedică o activitate pe care avea obligația să o împiedice.

Într-o altă opinie¹², se apreciază că este imposibilă o astfel de conduită omisivă, întrucât legiuitorul impune conduite de natura celor de convertire, transfer, obstaculare, respectiv activități comise.

Infrafracțiunea de spălare a banilor presupune în mod necesar o infrafracțiune premisă, autonomă, al cărei autor nu este și autor al infrafracțiunii subsecvente de spălare a banilor. Autorul infrafracțiunii de spălare de bani nu este, de cele mai multe ori, un membru al unei grupări infracționale. Acesta acționează în scopul integrării venitului ilicit în circuitul economico-financiar, în schimbul unei remunerații, la comanda unuia dintre membrii grupărilor infracționale, fără a relaționa și cu alți membri ai grupării și fără a cunoaște sursa exactă a banilor. Infrafracțiune premisă poate fi considerată și infrafracțiunea de spălare de bani, atunci când obiectul primei infrafracțiuni de spălare de bani devine și obiectul material al celei de-a doua, prin dobândirea acestuia de către un terț ce are cunoștință de proveniența bunului¹³.

Activitățile de conversie, transferare sau disimulare a provenienței ilicite a bunurilor sunt sancționate independent de sancționarea infrafracțiunii premisă, întrucât scopul normei este sancționarea reciclării venitului ilegal. În această situație, autorul infrafracțiunii de spălare a produsului infrafracțiunii poate să nu aibă cunoștință despre infrafracțiunea de proveniență a banilor, dar pentru sancționarea lui este obligatoriu să cunoască caracterul lor ilicit.

Într-o speță¹⁴ soluționată de instanțele italiene s-a arătat că pentru existența infrafracțiunii nu este necesar ca autorul infrafracțiunii să aibă cunoștință de structura organizației de tip mafiot și nici de activitățile infracționale care au contribuit la sporirea venitului ce se impunea a fi reciclat.

¹¹ S. Faiella, *Riciclaggio e crimine organizzato transnazionale*, Giuffrè Editore, Milano, 2009, p. 127.

¹² C. F. Zuccala, *Commentario breve al Codice penale*, Cedam, 2008, p. 1943.

¹³ În acest sens S. Faiella, *op. cit.*, p. 64.

¹⁴ Fava, *Casi di riciclaggio accertati. Rischio di riciclaggio nelle imprese. Obblighi e profile operativi*, Roma, 2001, p. 163, apud M. Angelini, *op. cit.*, p. 27.

În fapt, s-a reținut că un broker columbian, fără antecedente penale, era însărcinat de către șeful unei grupări de tip mafiot să cumpere în Italia aur neprelucrat pe care îl distribuia în întreaga țară în vederea confecționării de bijuterii. Ulterior, acesta vindea în America bijuteriile și transfera în Panama valoarea aurului tranzacționat. Acesta avea cunoștință în momentul efectuării tranzacțiilor de faptul că banii destinați cumpărării aurului proveneau de la o grupare infracțională, fără a cunoaște structura și activitățile concrete ale acesteia.

Elementul subiectiv al infracțiunii

În privința elementului subiectiv, activitatea de reciclare este una calificată prin scopul acțiunii, respectiv obținerea unui profit licit pentru sine sau pentru alții, prin activități conștiente de conversie sau transfer al profitului ilicit. Chiar dacă în forma actuală a normei s-a renunțat la prevederea expresă a scopului infracțiunii, acesta este unul intrinsec, întrucât reciclarea produsului infracțiunii nu poate avea alt scop decât obținerea unui profit.

Elementul subiectiv are un caracter determinant în aprecierea conduitei infracționale, în sensul că doar persoanele care au cunoștință despre proveniența bunurilor pot dobândi calitatea de autori ai infracțiunii. Dat fiind acest aspect, dobândește relevanță cauzală și buna credință sau subzistența culpei pentru a se determina voința reală a subiectului, în situația în care există suspiciuni că acesta a fost manipulat.

S-a exprimat opinia¹⁵ conform căreia intenția poate fi și indirectă atunci când autorul faptei a bănuțit doar proveniența bunurilor și, cu toate acestea, a continuat activitatea de deghizare a acestora. Pentru a se reține infracțiunea de spălare de bani, în cazul elementului subiectiv este suficient și simplul dubiu asupra provenienței, „întrucât reprezentarea alternativă în mintea autorului a provenienței ilicite configurează o acceptare conștientă a riscului dobândirii ilicite a unui bun”.

Infracțiunea nu poate fi comisă și din culpă, respectiv atunci când autorul comite infracțiunea fără a avea reprezentarea provenienței ilicite a bunului, spre exemplu în cazul achiziționării unui bun sau în cazul unui operator bancar care dispune efectuarea unui transfer neglijând unele aspecte privitoare la verificarea provenienței banilor. Având în vedere obligația sa de diligență, de denunțare a operațiunilor suspecte, răspunderea sa va fi una administrativă, nu însă și penală, datorită lipsei aspectului reprezentativ-volitiv. Într-o opinie contrară¹⁶, se apreciază că și această formă de vinovăție ar putea antrena răspunderea penală „ca o sancțiune pentru omisiunea intenționată a obligațiilor de diligență”.

Este, însă, foarte greu de decelat între un dol eventual și neglijență și de făcut dovada subzistenței elementului subiectiv, atunci când dolul se fundamentează pe simple supoziții asupra provenienței ilegale a bunului. Atunci când alături de ignoranță pot fi deductibile și alte aspecte de natură a conduce spre o atitudine conștientă de obstaculare a efortului autorităților de identificare a provenienței ilicite, forma de vinovăție nu poate fi decât intenția

¹⁵ S. Faiella, *op.cit.*, p. 184.

¹⁶ În aces sens S. Canestrari și colab., *op.cit.*, p. 544.

indirectă. Cu privire la acest aspect, Curtea de Casație italiană a arătat că se va reține infracțiunea de spălare a banilor atunci când „indiciile sunt substanțiale și univoce, astfel că sunt în măsură să fundamenteze o concluzie logică privind faptul că bunurile oferite spre substituie au o proveniență ilicită”¹⁷. Nu este necesar ca autorul să aibă reprezentarea concretă, efectivă a infracțiunii premisă, ci este suficient ca acesta să aibă o reprezentare generică asupra sursei bunului, pe care acesta ar fi putut să o contureze din existența unor indicii pertinente.

Există situații în care autorul infracțiunii de spălare a banilor crede în mod eronat că proveniența bunurilor o reprezintă o anumită infracțiune, în timp ce proveniența reală este o altă infracțiune, dar această reprezentare greșită nu este în măsură să înlăture vinovăția autorului¹⁸.

Tentativa și consumarea infracțiunii

Consumarea infracțiunii se realizează atunci când au fost efectuate acte de împiedicare a descoperirii provenienței ilicite. Cerința referitoare la împiedicarea efectivă a identificării provenienței ilicite a bunului nu este necesară în cazul infracțiunii de spălare a banilor.

Infracțiunea se consumă în momentul conversiei, transferului banilor, bunurilor sau a altor foloase sau în momentul efectuării unor operațiuni de obstaculare a identificării provenienței ilicite a bunului. Pentru consumarea infracțiunii nu este, însă, necesar ca activitatea de împiedicare a actului de justiție să se și concretizeze, respectiv să reușească să ascundă proveniența bunului. O astfel de ipoteză, deși criticată în doctrină, este una absurdă, întrucât odată scopul realizat, identificarea provenienței ilicite ar fi aproape imposibilă.

Dacă în forma primară, infracțiunea de spălare de bani era o infracțiune de pericol, iar în această situație tentativa este exclusă, în reglementarea actuală, prin reformularea conduitelor incriminate, aceasta este o infracțiune de rezultat, iar tentativa este posibilă¹⁹.

Reprezintă acte tentate acele activități efectuate în scopul substituirii sau transferului venitului ilicit, fără ca substituie sau transferul să se concretizeze. În cazul ultimei modalități de realizare a infracțiunii, respectiv obstacularea identificării provenienței ilicite, este foarte dificil de distins între forma tentată și cea consumată, întrucât în cazul acestei modalități consumarea se realizează în momentul săvârșirii unor acțiuni destinate eludării investigațiilor sau sustragerii de la ancheta penală. Pentru consumarea infracțiunii, în această modalitate este suficient ca autorul să urmărească prin activitatea lui împiedicarea derulării investigațiilor, fără a fi necesară și o reală obstaculare a efortului autorităților.

¹⁷ Corte di Cassazione, Sezione II, 25-8-1995 în S. Canestrari și colab., *op.cit.*, p. 544.

¹⁸ M. Angelini, *op.cit.*, p. 99.

¹⁹ În Codul penal din anul 1979 legiuitorul sancționa fapte sau acte efectuate în scopul substituirii, transferului sau obstaculării identificării provenienței bunului, în timp ce în actualul Cod penal sunt incriminate doar faptele concrete de substituie, transfer sau obstaculare a provenienței bunului.

Regimul sancționator

În ceea ce privește regimul sancționator, din cuprinsul art. 648 bis putem distinge mai multe ipoteze, după cum urmează: pedeapsa prevăzută de lege pentru comiterea infracțiunii este închisoarea de la 4 la 12 ani și amenda cuprinsă între 1.032 euro și 15.493 euro. Pedeapsa va fi sporită atunci când fapta este comisă în exercitarea profesiei. Legiuitorul prevede și o reducere a pedepsei pentru situația în care maximum pedepsei prevăzut pentru infracțiunea premisă este mai mic de 5 ani. În conformitate cu art. 648 Cod penal italian, dispozițiile art. 648 bis sunt incidente și în situația în care autorul infracțiunii premisă nu răspunde penal sau în cazul în care există o cauză care împiedică exercitarea acțiunii penale.

Legiuitorul italian a prevăzut și o cauză de nepedepsire specială în cazul investigatorilor sub acoperire. Astfel, în conformitate cu dispozițiile art. 12 alin. 1 din Legea nr. 356/1992, nu răspund penal ofițerii poliției judiciare din cadrul Direcției de Investigații Antimafia care „în scopul obținerii de probe acționează în domeniul schimbului sau transferului de bani, bunuri sau al oricărui alt profit obținut prin săvârșirea infracțiunilor sau pentru a împiedica descoperirea provenienței ilicite a bunurilor”.

O altă măsură cu scop sancționator este confiscarea. Astfel, în conformitate cu dispozițiile art. 12 din Legea nr. 356/1992, se poate dispune confiscarea bunurilor deținute și a căror proveniență legală nu poate fi demonstrată și în cazul persoanelor condamnate pentru infracțiunea de spălare de bani. „În cazul acestor persoane se dispune confiscarea banilor, bunurilor sau a altor foloase a căror proveniență licită condamnatul nu o poate justifica și pe care le deține cu orice titlu, chiar și prin persoane interpușe, și a căror valoare este disproporționată față de venitul propriu rezultat din impozitul plătit sau față de activitatea economică desfășurată”²⁰.

II. Infracțiunea de punere în circulație a banilor, bunurilor sau profiturilor ce au o proveniență ilicită (art. 648 terț)

Distinct de activitățile de conversie sau transfer al banilor, bunurilor sau a altor foloase provenite dintr-o infracțiune intenționată și de efectuarea altor operațiuni de natură a obstaculiza identificarea provenienței delictuale a banilor, bunurilor și a altor foloase, legiuitorul italian a incriminat ca infracțiune distinctă finanțarea unor activități licite din surse financiare ilicite.

Prin incriminarea reutilizării bunurilor ilicite, adică fapta „celui care investește în activități economice și financiare bani, bunuri sau alte avantaje materiale ce provin din infracțiune” se dorește sancționarea și a ultimei faze a procesului de spălare a banilor, respectiv introducerea banilor murdari în circuite economice prin investirea în structurile economiei legale a capitalurilor anterior reciclate.

²⁰ Art. 12 din Legea nr. 356/1992 intitulată Modificări urgente la noul Cod de procedură penală și măsuri de luptă împotriva criminalității organizate.

Norma, introdusă în Codul penal prin Legea 55/1990, a suferit o evoluție normativă analogă celei cuprinse în art. 648 bis, care inițial limita infracțiunile premisă, iar numai după modificarea din anul 1993 a fost extinsă sfera la toate faptele de folosire a banilor sau bunurilor proveniți din orice infracțiune intenționată.

În documentele internaționale care constituie baza comună a legislațiilor penale privitoare la spălarea banilor, faptele de dobândire, folosire, posesie a bunurilor provenite din infracțiune sunt prevăzute ca și infracțiune ulterioară și diferită de infracțiunea de spălare a banilor, înțelesă ca și operațiune de transfer, schimb sau obstaculare a identificării provenienței bunurilor.

În ceea ce privește elementul material, axat pe conceptul de reutilizare a fondurilor, interpretarea acestuia este diferită. Astfel, într-o interpretare extensivă, se apreciază ca este o operațiune de folosire a bunurilor ilicite având intenții și obiective speculative. Într-o altă opinie, restrictivă, acest concept se identifică cu cel de investiții, având ca scop intrinsec profitul. Unicul element clar este faptul că se impune ca investiția să se facă în activități economice sau financiare.

Clauza de subsidiaritate față de infracțiunea de tănuire sau spălare a banilor lipsește de eficiență practică această normă, reducând-o la o normă exclusiv simbolică. Într-o primă opinie, se apreciază că este foarte dificil, însă, să identificăm acel spațiu de autonomie al infracțiunii prevăzute de art. 648 terț față de infracțiunea prevăzută de art. 648 bis. Această autonomie se referă doar la utilizarea banilor proveniți din infracțiune printr-o operațiune care să nu fie aptă să obstaculeze identificarea provenienței sau folosirea banilor proveniți din infracțiuni comise din culpă. Aceste operațiuni, însă, ar putea fi calificate ca fiind infracțiuni de tănuire, mai ales în cazul operațiunilor lipsite de intenție calificată sau cele care nu implică nici un contact cu elementul material și nici transferul bunurilor de la autorul infracțiunii premisă la terțe persoane.

Într-o altă opinie se apreciază că este vorba de tănuire sau spălare a banilor în situația unor operațiuni succesive de tănuire sau spălare și ulterior de folosire, în timp ce în cazul infracțiunii prevăzute de art. 648 terț este vorba de o serie de conduite realizate într-un context univoc, încă de la început destinate realizării reinvestirii.

Astfel, se apreciază că cel care schimbă bani a căror proveniență era ilicită cu alți bani și apoi investește acești bani spălați în activități economice și financiare, va răspunde doar pentru infracțiunea prevăzută de art. 648 bis, în temeiul clauzei prevăzute de art. 648 terț, „cu excepția cazurilor prevăzute de art. 648 și 648 bis”. Dacă, în schimb, banii a căror proveniență este ilicită vor fi direct folosiți în activități economice și financiare și, astfel, vor fi spălați, subiectul va răspunde pentru infracțiunea prevăzută de art. 648 terț.

Alineatul 2 prevede sporirea pedepsei în situația în care fapta este comisă în exercitarea unei activități profesionale.

Infracțiunea se pedepsește independent de sancționarea infracțiunii premisă.